

ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У статті розглянуто фольклорні мотиви у творчості Лесі Українки. Зокрема проаналізовано поезії, поеми, фольклорні записи, календарно-обрядові пісні, пісні про кохання. З'ясовано роль народнопоетичних засобів: епітетів, порівнянь, прикметникових та займенникових форм, колоритної емоційно-експресивної лексики. У праці досліджено причини значного використання фольклору у творах Лесі Українки.

Ключові слова: фольклор, фольклорні мотиви, література, творчість, фольклорні записи.

Постановка проблеми. Художня література та національний фольклор пов'язані міцним зв'язком, адже фольклорні мотиви присутні в багатьох творах української літератури. Однак значний інтерес становить творчість Лесі Українки, адже для неї фольклор був вагомим джерелом та натхненням. У наш час доцільно аналізувати фольклорні мотиви, а особливо – використання їх в українській літературі, адже цей аспект літературознавства не повинен забуватися.

Мета – проаналізувати фольклорні мотиви у творчості Лесі Українки.

Аналіз актуальних досліджень. Питання про характер зв'язків творчості Лесі Українки з фольклором привертало увагу багатьох дослідників, про що свідчать розвідки А. Веселовської, М. Гайдая, І. Денисюка, М. Деркач, О. Дея, Л. Кулінської, Л. Міщенко, В. Погребенника, П. Пономарьова, Л. Скупейка та інших. Однак тема залишається актуальною, адже творчість Лесі Українка багатогранна та не вивчена повністю.

Виклад основного матеріалу. Лариса Петрівна Косач – відома українська письменниця, фольклористка, перекладачка та культурна діячка. Вона входить у тріаду світочів української культури. Її вірші, поеми, драми, публіцистика та біографія пропонуються до вивчення шкільною та університетською програмами.

Народнорозмовна мова присутня у творчих здобутках Лесі Українки, і поєднує в собі значну кількість фольклорних аспектів. Леся Українка українську народну мову використала так, як ніхто інший серед українських письменників. На цю народнорозмовну основу органічно нашаровуються книжні

й діалектні (волинські говірки) впливи, доцільне вживання запозичених слів. Зважала письменниця й на мовні здобутки галицьких українців, причому в цьому питанні Леся Українка була солідарна з Оленою Пчілкою. Обидві письменниці були орієнтовані на мовний синтез, свідомо «запліднювали» літературну мову галицькими мовними елементами [1, с. 120].

Уся творчість Лесі Українки пройнята народно-поетичними мотивами. Вона часто вживає порівняння: дівчинонька-рожа, дівчатонька як зіроньки, прозора вода, немов оксамит. Також вживає народнопоетичні епітети: рученята білії, дівчина молодая, чорнобривая, барвінок-хрещатий, річка глибокая, серце козацькеє.

У творі «Роберт Брюс – король Шотландський», який за жанром є поемою, поетеса вживає порівняння її рідного краю: Ой то ж не сокіл-винозір / Злетів з гори в долину, – І То прилетів юнак Роберт / У рідную країну. А в творі «Русалка», яка написана на фольклорній основі, дівчата співають гарну, хвилюючу весільну пісню: Ой, червоная калинонька, / А біленький цвіт; / Ой чи не жаль тобі, Галю, / Молоденьких літ?...

Поетичне слово Лесі Українки є наскрізь народним в поезіях «Місячна легенда», «Конвалія», «Віла-посестра», «Триптих», «Співець», «Сосна», «Зоряне небо» та в деяких інших, де промовляють лагідним голосом зорі, де «вічно смутная сосна» співає, а небо «ронить сльози».

Завзято використовує Леся Українка у своїх віршах нестягнені займенникові та прикметникові форми (тії чорні очі, тую пісню, ворожії стріли, ряснії сльози, сльози палкії, твердая криця, темнії луги, літа молодії, квітки веснянії, квітки запашнії, туга глибокая), також використовує яскраву негативно-оцінну лексику (посмішище, опудало, незграба, кудлай, очищі), безліч здрібнілих та зменшено-пестливих форм іменників (дівчинонька, вітрець, весельце, серденько, гіллячко, барвіночок, оченята, устонька) прикметників (ясненька, молодесенька, маленькі) прислівників (тихесенько, гарненько, хутенько), суттєво наближає її до народно-поетичних творів рідного краю.

Неможливо лишити поза увагою народнопоетичні записи Лесі Українки, особливе місце серед яких займають дитячі ігри, пісні та казки. Тут помічаємо цілком своєрідні (наприклад, великодня гра «Рак-неборак», «Казка про дивну сопілку», танцювальна пісня «На городі біла глина», пісня «Сабадашка», безконечниця «Був собі журавель» чи «Дума про удову») та зразки, розповсюджені в різних районах України (наприклад, «Казка про Котика та Півника» або пісня «Дайже, боже, в добрий час»).

Жанрово і тематично різноманітні ці записи. Поряд із думами (наприклад, «Дума про брата і сестру») і баладами (наприклад, «Ой заїхав козак») знаходимо тут історичні пісні (наприклад, «Про Нечая»), жнивварські пісні («Ой літає соколенько»), рекрутські («Чому, коню, не п'єш?», «Ой, мати моя, гей»), соціально-побутові («Нема в світі правди», «Ой паночку наш»), сімейно-побутові («Ой ти знав», «Ой ти, тату»), жартівливі («Попада», «А до мене Яків приходив», «На городі калюжа»), обрядові («Заручальна», «Ідуть друженьки...»), календарно-обрядові, серед яких є веснянки, колядки, щедрівки, весняні гаївки. Окремо становлять пісні про кохання, представлені яскравими, милозвучними зразками («Коло гаю походжаю», «На городі квіти в'ються» чи «Чорноморець») [3].

Також доцільно виділити й інші фольклорні записи Лесі Українки – «Купала на Волині» (1893 р.); записи народних повір'їв із Колодяжного і Миропілля. Леся Українка в 1893 р. Надіслала М. П. Драгоманову такі записи: 1. «Кажуть, що комарі – чортівські слуги і ту кров, що випивають, несуть чортові». 2. «Земля, що є чоловіка під нігтями, то чортова земля». 3. «Розплата з чортом душами родичів». Вони чомусь не опубліковані; записи в селі Колодяжне (1891 р.); записи в селах Довгополе та Буркут (1901 р.); дитячі ігри, пісні й казки (1903 р.); народні пісні до танцю (1904 р.); із репертуару кобзаря Гната Гончаренка (1908 р.). Окрім фольклорних записів, досить відомі й записи народних пісень із голосу Лесі Українки – «Народні пісні, записані з голосу Лесі Українки Миколою Лисенком» та «Народні пісні, записані з голосу Лесі Українки Климентом Квіткою» [4].

Лесю Українку справедливо можна вважати берегинею волинського фольклору. У її творчому спадку збереглися записи народних пісень

«Веснянки з Волині. Від панни Лесі Укр.» Пісні рідної Волині, легенди та повір'я про місцевість, святкові традиційні танці – усе це, безсумнівно, стало поштовхом до написання багатьох її творів.

До назв етнічних земель, які трапляються в поезії Лесі Українки, належать Волинь, Поділля, Полісся, імпліцитна вказівка – означуване волинський і більш локальне київський. Поряд із назвами історичних українських земель використовується на той час недержавна назва території, на якій історично проживав український народ – Україна, фонетичний варіант Вкраїна. Саме ця частина земної кулі усвідомлюється Лесею Українкою як «Своя земля» [2].

Висновки. Фольклорні мотиви пронизують усю творчість Лесі Українки. Поетеса настільки любила України, кожний її куточок, а особливо – Волинь, Полісся, Галичину, що у своїх творах використовувала фольклорні аспекти цих регіонів. Актуальним залишається подальше дослідження фольклору у творчій спадщині Лесі Українки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабій І. Леся Українка та її роль у мовній дискусії кінця XIX – початку XX ст. *Ідеологія національної аристократії (на пошану 150-річчя від дня народження Лесі Українки)*: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції, 25-26 лютого 2021 року, Львів. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2021. С. 118-123.

2. Українка Леся. Вибране (поезії, поеми, драматичні твори). Київ : Вид-во Дніпро, 1977. 837 с.

3. Українка Леся. Зібрання творів: у 12 томах. Київ: Наукова думка. Т. 1 – X11. 1975-1979.

4. Фольклорні записи. – URL: <https://www.lukrainka.name/uk/Folklore.html>.

Rudyka B. Folklore motifs in the creativity of Lesia Ukrainka.

The article deals with folk motives in the work of Lesia Ukrainka. In particular, poetry, poems, folk records, calendar-ritual songs, songs about love. Folklore folk-poetic epithets, comparisons, adjective and pronoun forms, colorful negative-estimated vocabulary, numerous crushing and reduced-smelled forms of nouns, adjectives, adverbs. In the work, the causes of significant use of folklore in the works of L. Ukrainka are investigated.

Key words: *folklore, folk motifs, literature, creativity, works, folk records, records of folk songs.*